

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ
СРБИЈЕ - НСВО**

**ПОДСЕТНИК
ЗА СТУДЕНТСКУ СТРУЧНУ ПРАКСУ У
ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ**

АУТОРИ:

Проф.др Ратко Николић,
Проф.др Дамњан Радосављевић,
Проф.др Илија Ковачевић,
Проф.др Ендре Пап,
Проф.др Бранислав Јеремић,
Др Иван Булатовић, проф. струк. студија
Проф. Јелица Ђокић,
Проф.др Дарко Плећаш,
Проф.др Душица Павловић,
Проф.др Славица Спасић

БЕОГРАД, 2015.

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
2.	СТУДЕНТСКА СТРУЧНА ПРАКСА	4
2.1.	ОСНОВНИ ТЕРМИНИ	4
2.2.	ШТА ЈЕ СТУДЕНТСКА СТРУЧНА ПРАКСА?	5
3.	ПРИПРЕМА, ИЗВОЂЕЊЕ И ЦИЉЕВИ СТУДЕНТСКЕ СТРУЧНЕ ПРАКСЕ	5
3.1.	ПРИПРЕМА СТУДЕНАТА ЗА СТУДЕНТСКУ СТРУЧНУ ПРАКСУ	5
3.2.	ЗАШТО СЕ ИЗВОДИ СТУДЕНТСКА СТРУЧНА ПРАКСА?	6
3.3.	ЦИЉЕВИ СТРУЧНЕ ПРАКСЕ.....	6
4.	ЕПСБ БОДОВИ И СТУДЕНТСКА СТРУЧНА ПРАКСА (ВОДИЧ ЗА ЕСПБ) 7	
5.	ТРАЈАЊЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА СТРУЧНЕ ПРАКСЕ.....	8
5.1.	АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ	9
5.1.1.	ПРИРОДНО МАТЕМАТИЧКЕ НАУКЕ	9
5.1.2.	ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ	9
5.1.3.	ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКЕ НАУКЕ	9
5.1.4.	МЕДИЦИНСКЕ НАУКЕ	10
5.1.5.	УМЕТНОСТ	13
5.1.6.	ТРАЈАЊЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА ПЕДАГОШКЕ ПРАКСЕ.....	13
5.2.	СТРУКОВНЕ СТУДИЈЕ.....	14
6.	НОВИ ВИД СТУДЕНТСКИХ СТРУЧНИХ ПРАКСИ.....	14
7.	ПОТРЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СТУДЕНТСКЕ СТРУЧНЕ ПРАКСЕ	15
8.	ОБРАСЦИ ЗА СТУДЕНТСКУ СТРУЧНУ ПРАКСУ.....	16
9.	ЗАКЉУЧАК	23
10.	ЛИТЕРАТУРА	23

1. УВОД

Основ за успешно реализирање активности везаних за стручну праксу студената Високошколских установа јесте јасно разумевање одговорности свих учесника у реализацији наведених активности. Овај Приручник представља одређену врсту водича кроз процес обављања студентске стручне праксе за студенте и сва остала лица укључена у наведени процес. Приручник је припремљен с циљем бољег разумевања сврхе, обавеза, политике и захтева стручне праксе студената академских и струковних студија.

Основни циљ који желимо остварити путем овог Приручника јесте да олакшамо студентима процес обављања стручне праксе и да их потакнемо да већ током студија почну размишљати о изградњи своје професионалне каријере. Сама стручна пракса и пројектовани начин обављања исте путем упутстава датих кроз овај Приручник проширује видике студената у контексту њиховог будућег професионалног позиционирања. Да би у потпуности остварили раније наведени циљ у посебном прилогу је дато упутство са предлогом реда корака које студенти и високошколске установе требају предузети са циљем проналажења организације у оквиру које ће обавити стручну праксу. Наравно, на крају Приручника су дате и смернице о начину прикупљања информација и писања извештаја са стручне праксе са намером да се заокружи комплетан процес обављања стручне праксе студената.

Интеракција теоријских знања и искустава стечених током стручне праксе ће умногоме допринети развоју различитих практичних вештина студената што ће засигурно имати синергијски ефекат на укупан стручни потенцијал будућих стручњака. Из наведених разлога потребно је да студенти током студентске стручне праксе буду укључени у специфичне организацијске пројекте на специфичним пословним позицијама тако да на тај начин могу у потпуности аплицирати широки сет теоријских знања која су стекли током студија и истовремено овладати апликативним вештинама у оквиру стварних пословних активности.

На крају истичемо да је Приручник сачињен на бази сличних упутстава која својим студентима нуде водеће високошколске установе у свету. Очекујемо да ће овај Приручник олакшати реализацију активности везаних за студентске стручну праксу како за студенте тако и за наставнике Високошколских установа. На крају овај приручник знатно ће унапредити квалитет стручњака који завршавају високошколске установе који ће поред теоријских знања поседовати и практичне вештине које су предвиђене у исходима учења на студијском програму.

2. СТУДЕНТСКА СТРУЧНА ПРАКСА

2.1. ОСНОВНИ ТЕРМИНИ

У оквиру овог упутства користиће се више термина и појмова који ће у даљем тексту бити дефинисани:

Стручна студентска пракса или **стручна пракса** (*eng. internship*) – представља облик наставне активности у току студија који подразумева практичан рад студента у циљу употпуњавања теоријског, академског знања и успостављања веза са практичним знањима и искуствима неопходним за обављање будућег посла. Овај облик наставе је, у различитим облицима, обавезан на највећем броју дипломских академских студијских програма на универзитетима у Србији.

Студент – јесте студент дипломских академских студија на завршној години, који је апсолвент или је положио највећи број планираних испита. Реализација студентске праксе представља једну од завршних активности његовог студирања која се, уколико постоје могућности и жеље, може комбиновати са израдом дипломског рада

Предузеће – (компаније, организације, друштва, институције, мала, средња и велика предузећа, радње, удружења у јавном, државном, приватном и мешовитом власништву) које има потребе, жељу и могућности да ради на припреми, организацији и реализацији студентских пракси.

Супервизор праксе – лице у оквиру предузећа са одговарајућим стручним искуством и личним квалитетима које се добровољно укључује у програм реализацију стручних студентских пракси. Ово лице обавља већи број задатака и активности које су усмерене на припрему, организацију и контролу реализације студентских пракси, прати и усмерава рад студената, евалуира њихов учинак и постигнуте резултата и припрема одговарајуће извештаје

Ментор праксе – наставни радник на универзитету/факултету (професор, асистент, докторант) које у сарадњи са супервизором праксе врши све припремне, организационе и контролне активности неопходне за успешну реализацију студентске праксе. Ментор праксе врши коначно оцењивање остварених резултата праксе и даје подршку студенту да започети рад настави у оквиру израде дипломског рада.

Центри за развој каријере – организационе јединице на универзитетима које се, између, осталог баве популаризацијом и промоцијом студентских пракси и реализују читав низ припремних активности које су неопходне за дефинисање формално - правног оквира у коме се врши организација и реализација студентских пракси.

Нови модел студентских пракси – у смислу овог упутства и пројекта у оквиру кога је осмишљен и предложен, нови модел студентских пракси представља концепт у коме студент ради у оквиру прецизно дефинисане теме праксе, на реализацији конкретног задатка који је дефинисан од стране предузећа и представља значајан сегмент његовог пословања у актуелном тренутку. Резултат праксе представља мерљив и јасан бенефит за предузеће настао кроз самосталан рад студента на решавању конкретног проблема односно задатка. Рад студента у оквиру праксе је испланиран и координиран од стране универзитетског ментора праксе и супервизора праксе у предузећу. Тзв. нови модел студентских пракси настао је као резултат

свеобухватне анализе позитивних искустава и препорука водећих универзитета у ЕУ и УСА.

2.2. ШТА ЈЕ СТУДЕНТСКА СТРУЧНА ПРАКСА?

Постоји неколико основних елемената који објашњавају појам студентске стручне праксе. Студентска стручна пракса може се дефинисати као ангажовање са пуним или делимичним радним временом, дугорочног или краткорочног карактера, са дефинисаном новчаном накнадом или без новчане накнаде, као само-усмеравајућа или одређена упутствима ментора или као било која комбинација раније наведених елемената.

Независно о форми у којој је студентска стручна пракса спроводи, основна карактеристика је да током обављања стручне праксе студенти изграђују ставове и промишљају будући развој сопствене каријере у стварном пословном окружењу. Обављање студентске стручне праксе укључује неке од следећих елемената: редовне састанке са супервизором, присуство састанцима функционалних јединица организације, праћење рада појединца унутар организације, приступ запосленима и могућност постављања питања, специфични тренинзи, приступ писаним материјалима за информирање, писање првог примерка извештаја, почетак рада на истраживачким пројектима, управљање специфичним пројектима и остали адекватни послови унутар дате организације која је прихватила студената.

Поједине организације имају специфичне дефиниције стручне праксе, тако да студенти током свог ангажовања откривају стварно значење стручне праксе и шта се од њих очекује. Када почну са радом у организацији студенти имају прилику сугерисати промене везане за стручну праксу. При избору организације за обављање студентске стручне праксе студенти могу наићи на организације које немају дефинисану категорију стручне праксе. У том случају је дати студент први студент стручне праксе и може помоћи организацији у дизајнирању ове организационе димензије и тиме отворити простор за будуће генерације студената.

3. ПРИПРЕМА, ИЗВОЂЕЊЕ И ЦИЉЕВИ СТУДЕНТСКЕ СТРУЧНЕ ПРАКСЕ

3.1. ПРИПРЕМА СТУДЕНАТА ЗА СТУДЕНТСКУ СТРУЧНУ ПРАКСУ

Студенти почињу процес стручне праксе само-проценом састављеном од три компоненте:

Прва компонента састоји се од припреме биографије студената (Curriculum Vitae, CV). Биографија ће бити коришћена код формализираних питања везаних за додељивање ментора са релевантним искуством и знањем, као и при укључивању података у досије (регистар) стручне праксе студената.

Друга компонента јесте детаљан извештај везан за професионални портфолио-одабир студената. Професионални портфолио се развија кроз проактивно дефинисање каријере студената и њихов едукативни процес. Потенцијалне снаге и слабости могу бити дефинисане и идентификоване у оквиру ове компоненте.

На крају, студенти комплетирају инструменте само-процене стручне праксе. Овај инструмент, тј. формулар је развијен с циљем идентификовања основних знања, вештина и афинитета студената. План стручне праксе конструисан је тако да

идентификује формално дефинисане потребе студената и њихове потенцијалне могућности развоја током наведеног процеса.

3.2. ЗАШТО СЕ ИЗВОДИ СТУДЕНТСКА СТРУЧНА ПРАКСА?

Обављање стручне праксе је обавезан елемент завршног дела студија свих студената Високошколских установа. Основни разлог и сврха извођења стручне праксе је да осигура полазницима прилику да унапред упознају и стекну одређено радно искуство.

Овај процес омогућава постепени развој и примену знања и вештина у одређеним областима. Читав процес се заснива на сарадњи студената, ментора стручне праксе и усмерен је на примену предходно стечених знања током студија.

Основни циљеви обављања стручне праксе су:

1. Обезбедити студентима прилику да у току обављања стручне праксе обсервирају примену различитих знања у функционирању организације на свим њеним нивоима;
2. Помоћи студентима у процесу изградње и јачања самопоуздања (нпр. доношење пословних одлука и искоришћавање тржишних прилика) кроз употребу знања и вештина стечених током студија;
3. Разумевање окружења организације и различитих радних амбијената кроз преузимање свакодневних одговорности за одређене послове;
4. Подржати компаније у процесу одржавања динамике стручне праксе у консултативном смислу. За остварење овог циља неопходна је отвореност менаџмента организације према професионалном развоју студената.
5. Осигурати кооперативне тренинге који обезбеђују симултани развој теоретских и практичних знања, што помаже у професионалном развоју будућих профила звања;
6. Пружити студентима прилику за истраживање и стицање аутентичног радног искуства, што је од изузетне важности за наредну фазу њихове професионалне каријере и образовање током читавог живота.

3.3. ЦИЉЕВИ СТРУЧНЕ ПРАКСЕ

Као и свака друга делатност тако и процес извођења стручне праксе има одређен скуп циљева које студенти треба да досегну током наведеног процеса.

Циљеви везани за стручну праксу могу укључивати следеће врсте циљева како следи:

1. Реактивни циљеви: Припремити извештај о стручној пракси, који укључује сва значајнија искуства стечена током обављања исте. Извештај се пише у контексту раније стечених знања студената. Припрема извештаја помаже у јачању аналитичких знања студената у оквиру дефинисане области стручне праксе.
2. Интерактивни циљеви: Студент треба посматрати понашање осталих интересних група везаних за организацију и препознати њихов начин утицаја на пословање.
3. Проактивни циљеви: Заједничко дефинирање дугорочних пројеката за које студент има потпуну или делимичну одговорност.

Као закључни део процеса стручне праксе студент прави извештај о властитом виђењу обављаног посла, забелешке обављених интервјуа и прилаже друге

материјале који могу помоћи у синтетизирању стечених знања. Крајњи резултат процеса је спознаја студената о томе шта значи обављати функције менаџера или запосленика у смислу описа послова и дате одговорности. Припремљени извештај (од 3-4 стр.) доставља се уз формуларни образац бр. 6, што се касније укључује у полазнички портфолио. Портфолио садржи елементе везане за дефинисање каријере и детаљег смера професионалног промишљања студената.

С тим у вези постављају се следећа питања:

- Које вештине, ставове и осећаје студент жели промовисати на свом будућем послу?
- Зашто су они важни?
- Шта је основна филозофија одређеног посла са аспекта студената?
- Помоћу којих стандарда студенти мере властите активности?
- Шта студенти сматрају неопходним за осигурање боље инструкционе климе?
- Која искуства током стручне праксе су утицала на обликовање ставова и веровања студената?
- Како су се она променила као резултанта стручне праксе?
- Које додатне вештине, понашање, ставове и вредности студенти сматрају важним за наставак њиховог развоја у контексту будуће каријере?

4. ЕПСБ БОДОВИ И СТУДЕНТСКА СТРУЧНА ПРАКСА (ВОДИЧ ЗА ЕСПБ)

Уколико је стручна пракса обавезна за завршетак програма (или дела програма) она мора бити део исхода учења и оптерећења студената, и самим тим расподела бодова. У том случају, број бодова који је додељен стручној пракси треба да буде укључен у укупан број бодова одговарајуће академске године.

Приликом развоја програма, једнако као и за сваки други део програма, наставно особље одређује исходе учења које студенти треба да остваре кроз стручну праксу. Исходе учења такође треба да прате одговарајуће методе и критеријуми за проверу знања. При томе треба водити рачуна да методе за проверу знања буду примерене природи стручне праксе (нпр. посматрање и процена од стране ментота или писање извештаја од стране студената).

Као и код сваког другог дела програма, бодови за стручну праксу се додељују тек када студент постигне исходе учења, након што је извршена провера знања.

Уколико је стручна пракса део организоване мобилности (нпр. Еразмус стручна пракса), у Уговору о учењу за стручну праксу наводи се број бодова који ће бити додељени студенту уколико савлада очекиване исходе учења.

Чак и у случају када се стручна пракса одвија током формалног процеса учења, ало се не сматра делом програма, препоручљиво је да се одреде исходи учења и оптерећење у Уговору о учењу. Исходи учења који су постигнути кроз стручну праксу која се не сматра обавезним делом програма, такође би требало да буду наведени у Додатку дипломе. На исти начин ти исходи учења треба да буду признати додељивањем одговарајућих ЕПСБ бодова, који су у том случају додатни у односу на стандардни број од 60 ЕПСБ бодова за академску годину.

Добра пракса у погледу исхода учења и доделе бодова за стручну праксу

У односу на примену исхода учења и бодова за активности стручне праксе, следеће се сматра добрим примером у препознавању стручне праксе од стране високошколских установа:

- Уговор о учењу који се односи на стручну праксу (потписан од стране установе, студента и послодавца) треба тачно да одреди исходе учења које је потребно савладати;
- Неопходно је да стручна пракса има јасне поступке за проверу знања у контексту исхода учења и стицања припадајућих бодова.
- Улоге установе високог образовања, студената и послодавца треба да буду јасно разграничене, како у процесу утврђивања исхода учења, тако и у процесу провера знања;
- Могуће је да ће наставном особљу високошколске установе бити потребна обука у погледу надзора и управљања стручном праксом;
- Уколико је стручна пракса део студијског програма, она мора бити интегрисана у наставни план.

5. ТРАЈАЊЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА СТРУЧНЕ ПРАКСЕ

Минимални број часова стручне праксе је 90 сати годишње за сва образовно научна поља осим у специфичним областима поља. Од тога је 80 сати или 10 дана стручна пракса а 10 сати писање и одбрана извештаја о обављеној стручној пракси. Време предвиђено за писање извештаја и одбрану важи и за остале обиме стручне праксе. Стручна пракса се оцењује нумеричким оценама од 5 до 10 и уписује се у пријаву, индекс и у додатак дипломи. Оцена стручне праксе не улази у просек оцена студирања. Стручна пракса се бодује са 30 сати, један ЕПСБ бод и улази у збир бодова минимално 60 бодова по години студија. Стручна студентска пракса није активна настава. Студентска стручна пракса може да се изводи у предузећима или јавним установама као и у сопственим лабораторијама огледним добрима или клиничким наставним базама.

Студент потписује уговор о обављању стручне праксе у одговарајућој установи и добија упут за обављање стручне праксе од стране високошколске установе. Током реализације стручне праксе студент води дневник праксе који потписује студент и руководилац студентске праксе у установи где обавља стручну праксу. По обављеној стручној пракси студент пише извештај о обављеној стручној пракси који са дневником предаје и брани пред ментором стручне праксе у високошколској установи.

Установа у којој се обавља стручна пракса дужна је доставити услове за реализацију праксе сходно захтеву студијског програма. По обављеној пракси руководилац стручне праксе у установи потписује дневник праксе, попуњен образац за оцењивање студената на пракси и потом издаје потврду о обављеној стручној пракси. Целокупна документација о стручној пракси чува се у Студенској служби у одговарајућем студентском досијеу.

Ментор стручне праксе води реализацију стручне праксе, прегледа дневник и извештај о стручној пракси и оцењује квалитет реализације стручне праксе са попуњавањем пријаве о стручној пракси и упис у индекс .

Део студентске стручне праксе може да реализује у оквиру стручних предмета током године, што је регулисано Правилником о стручној пракси према природи студијског програма и траженим исходима учења. Практичан рад и тернски изласци у оквиру предмета је активна настава (ДОН) и није стручна пракса. Стручна пракса може да се изводи групно или индивидуално. Студент може обавити стручну праксу и у иностранству уколико је у складу са исходима учења на студијском програму. Студент при попуњавању анкете оцењује реализацију стручне праксе. Високошколске установе формирају техничку службу за вођење студентске стручне праксе.

5.1. АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

5.1.1. ПРИРОДНО МАТЕМАТИЧКЕ НАУКЕ

Студијски програми у пољу природно-математичких наука, осим педагошких програма морају имати најмање 90 сати стручне праксе на основним студијама по правилу на последњој години студија и по 90 сати на свакој години мастер академских студија. На интегрисаним академским студијама стручна пракса је на IV и V години студија. Овде нису укључени педагошки студијски програми.

5.1.2. ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ

Студијски програми у пољу друштвено-хуманистичких наука, осим педагошких усмерења морају имати најмање 90 сати стручне праксе на основним студијама по правилу на последњој години студија и по 90 сати на свакој години мастер академских студија. На интегрисаним академским студијама стручна пракса је на IV и V години студија.

Студијски програми из специфичних области друштвено-хуманистичких наука као што је област агрономије има минимално 90 сати стручне праксе на свим годинама осим прве године студија. У завршној години студија стручна пракса је 120 сати и изводи се у некој установи сходно захтевима студијског програма. Стручна пракса на Мастер студијама је 120 сати на свакој години студија. Стручна пракса се изводи током године у вегетационом периоду и као феријална пракса на крају школске године, што је регулисано Правилником о стручној пракси на високошколској установи. Овде нису укључени педагошки студијски програми.

5.1.3. ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКЕ НАУКЕ

Студијски програми у пољу техничко-технолошких наука, осим педагошких усмерења имају најмање 90 сати стручне праксе на основним студијама по правилу на последњој години студија и по 90 сати на свакој години мастер академских студија. На интегрисаним академским студијама стручна пракса је на четвртој и петој години по 90 сати осим у биотехничким наукама области пољопривреде и шумарства.

У биотехничким наукама област пољопривреде и шумарства минимална стручна пракса је 90 сати на другој години – радна пракса, 90 сати на трећој години студија – производна и на четвртој години 120 сати – организациона-технолошко пракса. На мастер студијама минимална пракса је 120 сати на свакој години студија, а на интегрисаним студијама по 90 сати на другој и трећој а на четвртој и

петој години студија по 120 сати . Ако студије трају три године тада је стручна пракса на првој години-радна, на другој-производна и на трећој години организационо-технолошка, минимално по 120 сати годишње. Високошколске установе из области пољопривреде морају имати на коришћењу најмање 100 ha обрадивог земљишта, а у шумарству најмање 1.000 ha под шумским састојинама за реализацију практичног рада и стручне праксе.

Високошколске установе које нису у биотехничким наукама а имају студијске програме из пољопривреде и шумарства имају минималну стручну праксу као и високошколске установе у биотехничким наукама. За програме из пољопривреде установа мора имати на коришћењу најмање 50 ha обрадивог земљишта а у шумарству 500 ha под шумским састојинама.

5.1.4. МЕДИЦИНСКЕ НАУКЕ

Струковне и академске студије сестринства

Члан 31 Директиве 2005/36/ЕС о признавању стручних квалификација наводи основне захтеве за обуку медицинских сестара општег профила. Према овој директиви обука сестара одговорних за општу негу мора да обухвати најмање три године учења или 4600 часова теоријске и клиничке обуке, где на теоријску обуку отпада најмање једна трећина, на трајање клиничке обуке најмање једна половина минималног трајања обуке. Овај захтев се такође односити и на академске студије сестринства у четворогодишњем трајању.

Клиничка обука која се изводи кроз активну наставу (практична настава у оквиру одређених клиничких предмета и кроз стручну праксу) је део обуке медицинских сестара на којој будуће сестре уче, као део тима у непосредном контакту са здравим или болесним лицима и/или заједницама да организују, пружају и процењују потребну свеобухватну сестринску негу, на основу знања и вештина које су стекле.

Стручна пракса ће се одвијати у клиничким наставним базама у болницама и у другим здравственим установама и у заједници под надзором руководиоца стручне праксе, наставника сестринске неге, у сарадњи са другим квалификованим сестрама. Остало квалификовано особље може такође да игра улогу у наставном процесу.

Стручна пракса се може изводити и као летња стручна пракса и у оквиру одговарајућих семестара најчешће у другој и трећој години студија. Број часова стручне праксе треба да допуни часове активне наставе тако да укупни број часова на студијском програм буде преко 4000.

Интегрисане студије медицине и стоматологије

Стручна пракса за студенте медицине и стоматологије је део наставног процеса на овим интегрисаним студијским програмима. Студенти се упућују на стручну праксу ради употпуњавања теоретског знања са практичним, у циљу успешнијег стицања компетенција које су предвиђене исходом студијског програма, а које ће олакшати укључивање доктора медицине и доктора стоматологије у професионални рад. Стручна пракса има за циљ да студентима олакша примену стручних и научних знања у пракси. Директива 2005/36/ЕС о признавању стручних квалификација наводи основне захтеве за обуку доктора медицине. Према овој директиви студијски програм за стицање звања доктор медицине мора

да обухвати најмање шест година учења или 5500 часова теоријске и клиничке обуке. Број часова стручне праксе у курикулуму на студијском програму медицине треба да допуни 6 часове активне наставе тако да укупни број часова на студијском програм буде најмање 5500.

Студијски програм стоматологије у трајању од најмање 5 година поред часова теоријске и практичне наставе, такође садржи и стручну праксу. Стручна пракса се може обавити током распуста (летња стручна пракса) као и током наставног процеса у терминима и роковима дефинисаним студијским програмом.

За сваку клиничку (лабораторијску) вештину коју ће студент медицине и стоматологије савладати и усвојити кроз стручну праксу, у програму стручне праксе треба да буде дефинисан ниво вештине:

1 = студент има теоријско знање о вештини. (Т)

2 = студент има теоријско знање о вештини, али је не изводи самостално, тзв. посматрано извођење. (П)

3 = студент има теоријско знање о вештини, оспособљен за извођење под надзором. (А)

4 = студент има теоријско знање о вештини, оспособљен за самостално извођење, изводи процедуру рутински (И)

Студент може да обави стручну праксу и у иностранству. У случају упућивања студента на стручну праксу у иностранство, руководиоца стручне праксе дужан је да се званичним дописом обрати организацији у иностранству и достави програм стручне праксе.

Струковне студије фармације

Струковне студије фармације трају три године и имају 1200 часова стручне праксе која се изводи у другој и трећој години студија по 600 сати. Ове студије нису регулисане Европском директивом 2013/55/EU (*Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council*) о признавању стручних квалификација.

Стручна пракса на специјалистичким и мастер струковним студијама је минимум по 120 сати годишње и по 4 бода.

У току обављања Стручне праксе, студент учи да примењује и развија знања и вештине које је стекао у току студија, изграђује лични професионални став, понашање и одговорност према професији и корисницима услуга. Циљ стручне праксе је да студент буде активно укључен у процесе који се одвијају у здравственом сектору сходно његовим компетенцијама, а уз процену и асистенцију ментора. Кроз стручну праксу студент се оспособљава да теоријско и ограничено практично знање прошири и интегрише у динамичне процесе који се одвијају на релацији здравствени радник – корисник. Студент ће бити оспособљен за тимски рад, поштовање хијерархије, препознавање своје улоге у тиму и преузимање одређеног броја задатака по процени ментора, упознавање и ограничено учествовање у сложеним терапијским процедурама и здравствено васпитни рад.

Стручна пракса за студенте на струковним студијама реализује се у апотеци и болничкој апотеци, а може да се изводи у оквиру одговарајућих семестара, али и као летња стручна пракса.

Интегрисане академске студије фармације и фармације-медицинске биохемије

Стручна пракса за студенте на интегрисаним академским студијама студијског програма Фармација и Фармација-медицинска биохемија је део наставног процеса. Студије трају 5 година, односно 10 семестара. Стручна пракса у II години је минимум 90 сати (3 бода), у III години минимум 90 сати (3 бода) у IV години минимум 120 сати (4 бода) а у петој години студија 300 сати и 10 бодова. Број часова стручне праксе у курикулуму на студијском програму Фармација и Фармација-медицинска биохемија допуњава часове активне наставе.

Извођење стручне праксе за студенте фармације је делимично у складу са Европском директивом 2013/55/EU (*Directive 2013/55/EU of the European Parliament and of the Council*) о признавању стручних квалификација за фармацеуте. Ова Директива наводи основне захтеве за формално оспособљавање фармацеута које траје најмање пет година и обухвата четири године теоријског и практичног оспособљавања на универзитету и шест месеци стручне праксе у апотеци и/или болничкој апотеци под руководством ментора.

Стручна пракса треба да омогући студенту да претходно стечена теоријска и практична стручна знања примени у пракси, у циљу стицања компетенција које су предвиђене исходом студијског програма и тиме га оспособи за самостални и тимски професионални рад. У току обављања стручне праксе студент стиче и развија нова знања и вештине и изграђује лични професионални став и одговорност према професији и корисницима услуга.

Стручна пракса за студенте на студијском програму Фармација реализује се у апотеци и болничкој апотеци, а за студенте на студијском програму Фармација-медицинска биохемија у клиничко-биохемијским, токсиколошким и лабораторијама за санитарну хемију.

Студент може да обави стручну праксу и у иностранству. У случају упућивања студента на стручну праксу у иностранство, руководиоца стручне праксе дужан је да се званичним дописом обрати организацији у иностранству и достави програм стручне праксе.

Ветеринарска медицина

Стручна пракса за студенте ветеринарске медицине је део наставног процеса на интегрисаним студијском програму. Студенти се упућују на стручну праксу ради употпуњавања теоретског знања са практичним, у циљу успешнијег стицања компетенција које су предвиђене исходом студијског програма, а које ће олакшати укључивање доктора ветеринарске медицине у професионални рад. Стручна пракса има за циљ да студентима олакша примену стручних и научних знања у пракси. Директива 2005/36/ЕС о признавању стручних квалификација наводи основне захтеве за обуку доктора ветеринарске медицине.

Стручна пракса се може обавити током распуста (летња стручна пракса) као и током наставног процеса у терминима и роковима дефинисаним студијским програмом.

За сваку клиничку вештину коју ће студент ветеринарске медицине савладати и усвојити кроз стручну праксу.

Интегрисани студијски програми ветеринарске медицине академских студија сходно исходима учења морају имати најмање 90 сати стручне праксе на другој

години и 3 бода, на трећој години 90 сати и 3 бода, на четвртој години 120 сати и 4 бода, на петој години 120 сати стручне праксе и 4 бода и на шестој години 240 сати и 8 бодова.

Студент може да обави стручну праксу и у иностранству. У случају упућивања студента на стручну праксу у иностранство, руководиоца стручне праксе дужан је да се званичним дописом обрати организацији у иностранству и достави програм стручне праксе.

Стручна пракса се може обавити на ветеринарским клиникама, у станицама и амбулантама, ветеринарским научним и дијагностичким институтима, на фармама, ергелама, кланицама, млекарама, сточарским фармама и другим организацијама специјализованим за делатност у области здравствене заштите животиња, анималне производње, прераде и контроле намирница анималног порекла.

Струковне студије ветеринарске медицине у трајању од три године морају имати најмање 120 сати стручне праксе на другој години и на трећој години најмање 120 сати стручне праксе. Студијски програми специјалистичких струковних студија морају имати најмање 120 сати стручне праксе а на мастер струковним студијама ветеринарске медицине минимална стручна пракса је по 120 сати на свакој години студија и максимум 4 бода по години студија.

5.1.5. УМЕТНОСТ

Стучна пракса се изводи у:

- институцијама културе и уметности - позоришта, музеји, галерије, културни центри, продукцијске куће, оркестри итд.
- производним погонима, дизајн центрима и студијама, услужним центрима који се баве дизајном, пројектантским бироима, извођачким организацијама исл.
- адвртајзинг агенцијама, штампаријама, телевизијским, радијским, новинским и издавачким кућама итд.

Студијски програми у пољу уметности морају имати најмање 90 сати стручне праксе на основним студијама, по правилу на последњој години студија, и 90 сати на мастер академским студијама. На интегрисаним академским студијама стручна пракса је на IV и V години студија по 90 сати.

Овде нису укључени педагошки студијски програми.

5.1.6. ТРАЈАЊЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА ПЕДАГОШКЕ ПРАКСЕ

Високошколске установе које реализују педагошко студијске програме морају обезбедити педагошку праксу у II, III и IV години студија минимум 90 сати годишње. На петој години студија педагошка пракса је 180 сати и 6 ЕСПБ бодова. Педагошке праксе се изводе у педагошким установама.

За високошколске установе које у оквиру студијских програма немају педагошка образовања а треба да буду наставници стручних предмета у средњим школама морају сходно Закону о основама система образовања и васпитања члан 8, став 4 имати образовање из психолошких, педагошких и методичких дисциплина стечени на високошколској установи у току студија или наком дипломирања, од најмање 30 бодова и шест бодова праксе у педагошким установама, у складу са

Европским системом преноса бодова. Педагошка пракса од шест бодова и 180 сати или 30 дана обавља се у педагошким установама.

5.2. СТРУКОВНЕ СТУДИЈЕ

Високе струковне школе и Академије струковних студија у својим студијским програмима морају предвидети најмање 120 сати стручне праксе годишње на свим годинама студија, основним, специјалистичким и мастер струковним студијама. Минимум 120 сати или 15 дана са 4 ЕПСБ бода по години студија, осим у медицини и уметности.

У биотехничким наукама област пољопривреда и шумарство на основним струковним студијама минимална стручна пракса је на првој години 120 сати-радна пракса, на другој години 120 сати-производна и на трећој години 120 сати-организационо-технолошка стручна пракса. Специјалистичке струковне и мастер струковне студије имају минимум 120 сати стручне праксе по години студија.

Високе струковне школе и Академије струковних студија у биотехничким наукама за реализацију стручне праксе и практичног рада морају документовати да поседују на коришћењу најмање 100 ha обрадивог земљишта у пољопривреди и 1.000 ha шума са различитим врстама шумских састојина.

Високе струковне школе и Академије струковних студија које нису у пољу биотехничких наука, а поседују студијске програме из пољопривреде или шумарства морају имати на коришћењу најмање 50 ha обрадивог земљишта у пољопривреди и 500 ha шума са различитим врстама шумских састојина за реализацију стручне праксе и практичног рада.

Ови захтеви важе и за високошколске јединице ван седишта установе.

6. НОВИ ВИД СТУДЕНТСКИХ СТРУЧНИХ ПРАКСИ

У периоду 2010-2013. године реализован пројекат ТЕМПУС ЈП 510985-2010 Improvement of Students' Internship in Serbia. Координатор наведеног пројекта је био Универзитет у Крагујевцу, а као партнери су били Универзитет у Новом Саду, Нишу и Крагујевцу.

Координатор наведеног пројекта Универзитет у Крагујевцу је након завршетка истог бесплатно уступио домен (<http://www.studentskapraksa.com/>) Универзитету у Београду, Центру за развој каријере и саветовање студената а у циљу потпуније операционализације и одрживости овог међународног пројекта.

У пројекту је као радни пакет био предвиђен унапређен модел организације и реализације студентске праксе а обухватао је методологију, приручник, веб сајт и претећа документа.

У првој фази је било дефинисање базе установа (предузећа) где ће се реализовати студентска пракса у трајању најмање 30 дана у последњој години основних академских студија.

Дати су образци за:

- регистрацију установа у којима ће се реализовати пракса;
- оглас за студентску стручну праксу;
- оцену студената о обављеној пракси;

- оцену предузећа (установе) о обављеној пракси.

Пројекат подразумева обуку, предузећа и студента о реализацији стручне праксе и дефинише – шта је студентска стручна пракса, супервизор праксе, ментор праксе и шта је нови модел студентских стручних пракси (видети информатор на сајту www.studentskapraksa.com).

7. ПОТРЕБНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СТУДЕНТСКЕ СТРУЧНЕ ПРАКСЕ

Свака високошколска установа треба да поседује следећу документацију за реализацију студентске стручне праксе – Прилог 1:

1. Образац 1: Правилник о студентској стручној пракси (сачињава високошколска установа)
2. Образац 2: Уговор закључен са установом где ће се обављати стручна пракса (потписује високошколска установа и послодавац)
3. Образац 3: Уговор о реализацији студентске стручне праксе за сваког студента (потписује високошколска установа, послодавац и студент)
4. Образац 4: Упут за обављање студентске стручне праксе (потписује ментор стручне праксе у високошколској установи)
5. Образац 5: Потврда о обављеној стручној пракси (потписује и оверава послодавац и руководицац стручне праксе у установи где је обављена пракса)
6. Образац 6: Дневник стручне праксе (дневник стручне праксе води студент а потписује студент и руководицац стручне праксе у установи где је обављена пракса)
7. Образац 7: Извештај о обављеној стручној пракси (саставља и потписује студент)
8. Образац 8: Формулар за нумеричко оцењивање студента на пракси (потписује руководицац стручне праксе у установи где је обављена пракса)
9. Образац 9: Формулар за оцењивање студента о обављеној стручној пракси (попуњава ментор стручне праксе у високошколској установи)
10. Образац 10: писмо препоруке за обављање стручне праксе (потписује ментор стручне праксе)
11. Образац 11: Изјава о обављеној стручној пракси (пише и потписује студент)
12. Образац 12: Техничк служба за стручну праксу у високошколској установи.

8. ОБРАСЦИ ЗА СТУДЕНТСКУ СТРУЧНУ ПРАКСУ

У доле наведеним формуларима дати су примери потребних образаца за обављање студентске стручне праксе.

Формуларни образац бр. 1.

ЗАХТЕВ за обављање студентске стручне праксе

Испуњава полазник:

Име и презиме.....

Број индекса.....

Смер.....

Телефон ..... Е-маил .....

Назив организације.....

Адреса.....

Делатност.....

Име ментора/контакт особа и функција.....

Телефон..... Факс.....

Е-маил.....

Стручна пракса ће трајати од ..... до .....

Уколико имате потешкоћа у проналаску предузећа за стручну праксу, нагласити која вас област интересује:

У прилогу доставити:

- Препис оцена (доступан у Студентској служби)
- Биографија (професионално написан ЦВ са досадашњим образовањем, радним искуством, поседовањем додатних знања, вештина, особина и квалитета)
- Мотивационо писмо (зашто сте одабрали ово предузеће/установу или област, какви су вам планови за наставак студија или запослење)

.....

Потпис полазника

.....

Датум

Испуњава Ментор Школе

Полазник је доставио потребну документацију. ДА/НЕ

Полазник испуњава услове за обављање стручне праксе. ДА/НЕ

Дефинисана је организација у којој ће се обавити стручна пракса. ДА/НЕ

Потпис Ментора

Датум

.....

.....

(Назив организације, адреса, контакт особа, телефон)

.....

Формуларни образац бр. 2.
ПИСМО ПРЕПОРУКЕ
за студентску стручну праксу

Полазник: .....

(име и презиме, број индекса)

Смер студија: .....

Молимо Вас да горе именованог полазника примите на стручну праксу у Вашој цењеној организацији/предузећу у трајању од месец дана.

Установа обавезује студенте/полазнике на обављање стручне праксе. Пракса се обавља у једној од истакнутих организација које послују у Србији и представља један од услова за упис у приступање изради мастер рада.

Полазник је обвезан стручну праксу обављати за време службеног радног времена Ваше организације, придржавајући се свих правила и прописа која важе за Ваше запосленике. У случају било каквих непоштовања правила, неадекватног понашања од стране полазника на стручној пракси у Вашој организацији, молимо Вас да нас о томе обавестите, а таквог полазника удаљите из Ваше организације и ускратите му оверу стручне праксе. Уколико је упућени полазник уредно обавио све обавезе за време трајање стручне праксе молимо Вас да о томе испуните предвиђени формулар.

Овај вид сарадње има вишеструку корист, како за нашу Школу, тако и за Вашу цењену организацију. За Вашу организацију то би значило да има додатну помоћ у најкритичнијем периоду годишњих одмора, и то полазнике завршних година студија. Такође, овај вид сарадње са нашом Школом за Вас представља изврстан начин одабира кадрова за будући ангажман.

Захваљујемо Вам на инвестирању у следећу генерацију стручњака кроз овај вид менторства наших полазника. Надамо се успешној будућој сарадњи уз изразе нашег поштовања.

МЕНТОР ШКОЛЕ

.....

(потпис)

М.П.

Формуларни образац бр. 3.
ИЗВЕШТАЈ
о обављеној студентској стручној пракси

Име студента/полазника .....

Број индекса.....

Назив организације.....

Испуњава се пре стручне праксе

1. Шта очекујем од стручне праксе?
2. Зашто сам изабрао баш ово предузеће/организацију или област?
3. Које сам циљеве себи поставио/ла пре праксе?
4. Како ћу искористити стручну праксу?

Испуњава се након стручне праксе

1. Описати све активности које сте обављали у организацији током стручне праксе.
2. Шта сте научили током праксе? Шта је највећа корист за Вас?
3. Који је највећи недостатак Ваше стручне праксе?
4. Молимо Вас да дате своје оцене и коментаре, и то 5 (не задовољава), 6 (задовољава), 7 (добро), 8 (врло добро), 9 (одлично) и 10 (изврсно).

Стручна пракса	5	6	7	8	9	10
Добио/ла сам довољно информација о стручној пракси у Школи.						
Задовољан/на сам одабраном организацијом.						
Ментор у Школи ми је пружио сву подршку и информације.						
Ментор у организацији ми је пружио сву подршку и информације.						
Комуникација са особама у организацији је била задовољавајућа.						
Радио/ла сам послове које сам и желио/ла.						
Према мени су се у организацији односили као према запосленику.						
Пракса ми је помогла да препознам додатна подручја интереса.						
Пракса ми је помогла да упознам своје предности.						
Пракса ми је помогла да упознам области даљњег усавршавања.						
Пракса ми је помогла да применим теоријска знања у пракси.						
Пракса ми је помогла да упознам тимски рад.						
Пракса ми је помогла да стекнем увид у хијерархију организације.						
Укупна оцена Ментора у Школи.						
Укупна оцена организације у којој је обављена пракса.						
Укупна оцена обављене стручне праксе.						

Потпис полазника
.....

Датум
.....

Формуларни образац бр. 4.

МИШЉЕЊЕ

ментора – послодавца о полазнику на студентској стручној пракси

Име полазника _____

Број индекса _____

Назив организације _____

Сврха ове евалуације је да идентифицира и уклони недостатке које је полазник показао током стручне праксе у Вашој организацији. Са професионалног аспекта, молимо Вас да размотрите понашање, ставове, предности и недостатке полазника, те да као његов ментор објективно представите исте.

Наш циљ је да полазници током овог процеса науче и унапреде своја знања и вјештине, те адекватније делују у пословном окружењу. Као изабраног ментора за овог полазника, молимо Вас да дате своје цењене коментаре, и то 5 (не задовољава), 6 (задовољава), 7 (добро), 8 (врло добро), 9 (одлично) и 10 (изврсно).

Карактеристике	5	6	7	8	9	10
Поседује професионалан изглед, наступ и понашање.						
Тачан/а је и одговоран/а						
Преузима иницијативу						
Комуникативна је особа						
Позитивно прихвата критику						
Добро ради у тиму						
Има позитиван став према клијентима						
Има позитиван став према радним колегама						
Прихвата додељене задатке						
Поседује самоконтролу						
Темељито извршава задатке						
Задатке извршава на време						
Организован/а је и уредан/а						
Креативна је особа						
Која је најпозитивнија карактеристика коју је исказао овај полазник/полазница?						
Која је најслабија карактеристика коју је исказао овај полазник/полазница.						
Успешно координира и контролира рад групе						
Слободно износи своје мишљење						
Који су потенцијални проблеми са којима ће се сresti овај полазник/полазница у својој пословној пракси?						

Име, презиме и функција

.....

Датум

.....

Формуларни образац бр. 5.
(Назив организације, адреса, контакт особа, телефон)

П О Т В Р Д А
о обављеној студентској стручној пракси

Којом се потврђује да је полазник-полазница .....

У овом предузећу – установи обавио/обавила стручну праксу у периоду .....

У укупном трајању од ..... радних дана; ..... радних сати

Током обавезне стручне праксе полазник-полазница радио/ла је на следећим пословима:

.....
.....
.....
.....
.....

Датум издавања потврде:

.....

Име и презиме, функција

.....

М.П.

Установа.....

НАСЛОВ ИЗВЕШТАЈА

Извештај сачинио:

Име и презиме полазника:

Број индекса полазника:

Е маил адреса полазника:

Припремљено у оквиру компаније или дела компаније:

Ментор: Адреса:

Извештај са студентске стручне праксе бр.....

месец, ..., Датум: ....

Прилог Б

ПРЕДМЕТ: ИЗЈАВА

Овај извештај сам оригинално написао/ла ја тако да нико раније није остварио никакву корист у некој другој институцији на основу истог.

Захваљујем ментору Установе (име и презиме ментора .....) који ми је обезбедио подршку кроз процес стручне праксе и Ментору Школе у (име и презиме Ментора Школе... ..) за његове корисне сугестије.

Потпис полазника:

.....

9. ЗАКЉУЧАК

Приказани подсетник о стручној пракси у високом образовању за сва поља представља основу за унапређење квалитета студентске праксе.

У вези овог материјала треба организовати семинар за преставнике високошколских установа, факултета и универзитета у Србији.

Потом пречишћен текст треба објавити у Службеном гласнику Републике Србије.

По објављивању у Службеном гласнику наведени Подсетник је обавезујући за установе у високом образовању и Комисију за акредитацију и проверу квалитета у Србији са применом најкасније од 01.10.2016. године.

10. ЛИТЕРАТУРА

1. Declan Kennedy: Писање и употреба исхода учења. Издавач Савет Европе канцеларија у Београду, 2007.
2. Силвија Пановић-Ђурић: Водич кроз ЕСПБ-Европски систем прикупљања и преноса бодова. Београд, Савет Европе, 2009.
3. Комисија за акредитацију и проверу квалитета: Акредитација и спољашња провера квалитета у високом образовању, Министарство, науке и технолошког развоја, Београд 2013.
4. Закон о основама система образовања и васпитања, Службени гласник Републике Србије 68/2015.
5. Закон о средњем образовању и васпитању, примењује се од школске 2013/14. год.
6. Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручних сарадника, Службени гласник Републике Србије 13/2012.
7. Информатор за припрему, организацију и реализацију студентских стручних пракси. Брошура је финансирана и публикована у оквиру пројекта ТЕМПУС ЈП 510985-2010 Improvement of students intership Serbia, www.studentskapraksa.com.
8. Д. Радосављевић: Приручник за обављање стручне праксе, 2014.
9. Сајт:
https://www.google.rs/search?q=DIRECTIVE+2005/36/EC+OF+THE+EUROPEAN+PARLIAMENT+AND+OF+THE+COUNCIL+of+7+September+2005+on+the+recognition+of+professional+qualifications&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=ikUvVvyuEoHrUv7ov6AD
10. Информатор Темпус пројекат 2010
11. Приручник за обављање студентске стручне праксе, аутори чланови НСВО Србије
12. Образци за обављање студентске стручне праксе, аутори чланови НСВО Србије